

УДК 37.016:91:069.12

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-4\(34\)-1285-1299](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-4(34)-1285-1299)

Конопацька Любов Сергіївна студентка 4 курсу освітньо-професійної програми Середня освіта (Географія), Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир

Власенко Руслана Петрівна доцент кафедри екології та географії, кандидат біологічних наук, доцент, Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, <https://orcid.org/0000-0002-3743-4406>

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЇ

Анотація. У статті розглядаються теоретичні та методичні аспекти використання елементів музейної педагогіки у процесі вивчення географії. Обґрунтовано сутність поняття «музейна педагогіка» як міждисциплінарної галузі наукового знання та висвітлено історичні етапи її розвитку в контексті географічної освіти. Проаналізовано педагогічний потенціал музеїв у формуванні географічних знань, умінь та компетентностей учнів. Доведено, що музейне середовище створює унікальні можливості для безпосередньої взаємодії з автентичними природними та культурними артефактами, що суттєво підвищує ефективність засвоєння географічних знань. Розроблено методику організації навчальних занять з географії на базі музеїв, обґрунтовано принципи інтеграції музейних засобів у шкільний курс географії та підходи до розробки відповідних дидактичних матеріалів. Запропоновано алгоритм підготовки та проведення музейних занять, що включає підготовчий, основний та підсумковий етапи. Представлено результати педагогічного експерименту, проведеного на базі ліцею №28 імені гетьмана Івана Виговського м. Житомира з використанням ресурсів Музею коштовного і декоративного каміння у смт. Хорошів, що підтверджують ефективність впровадження елементів музейної педагогіки для підвищення якості географічної освіти. Сформульовано методичні рекомендації щодо застосування елементів музейної педагогіки у навчанні географії та окреслено перспективні напрями подальших досліджень, зокрема розробку навчально-методичних комплексів та створення віртуальних географічних музеїв.

Ключові слова: музейна педагогіка, географічна освіта, музейне середовище, навчальні екскурсії, музейний квест, дидактичні матеріали, інтерактивні форми навчання.

Konopatska Lyubov Serhiivna 4th year student of the Educational and Professional Program Secondary Education (Geography) Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr

Vlasenko Ruslana Petrivna Associate Professor of the Department of Ecology and Geography, PhD in Biology, Associate Professor Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, <https://orcid.org/0000-0002-3743-4406>

USING ELEMENTS OF MUSEUM PEDAGOGY IN THE PROCESS OF STUDYING GEOGRAPHY

Abstract. The article examines theoretical and methodological aspects of using museum pedagogy elements in the process of teaching geography. The concept of “museum pedagogy” as an interdisciplinary field of scientific knowledge is substantiated, and the historical stages of its development in the context of geographic education are highlighted. The pedagogical potential of museums in forming geographic knowledge, skills, and competencies of students is analyzed. It is proven that the museum environment creates unique opportunities for direct interaction with authentic natural and cultural artifacts, which significantly increases the effectiveness of geographic knowledge acquisition. A methodology for organizing geography lessons based in museums has been developed, along with principles for integrating museum resources into the school geography course and approaches to developing appropriate didactic materials. An algorithm for preparing and conducting museum lessons is proposed, including preparatory, main, and final stages. The article presents the results of a pedagogical experiment conducted at Lyceum №28 named after Hetman Ivan Vyhovsky in Zhytomyr using the resources of the Museum of Precious and Decorative Stones in Khoroshiv, confirming the effectiveness of implementing museum pedagogy elements to improve the quality of geographic education. Methodological recommendations for applying museum pedagogy elements in teaching geography are formulated, and promising directions for further research are outlined, particularly the development of educational and methodological complexes and the creation of virtual geographic museums.

Keywords: museum pedagogy, geographic education, museum environment, educational excursions, museum quest, didactic materials, interactive forms of learning.

Постановка проблеми. Проблема використання елементів музейної педагогіки у процесі вивчення географії набуває особливої важливості та значення в контексті сучасних потреб модернізації географічної освіти та підвищення її якості. Інтеграція музейних засобів у навчальний процес

відповідає перспективним напрямкам розвитку методики навчання географії, сприяючи активізації пізнавальної діяльності учнів, формуванню їх дослідницьких умінь, ціннісного ставлення до природи та культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти формування та розвитку педагогічного потенціалу музеїв у географічній освіті та недостатньою розробленістю теоретичних і методичних засад його реалізації в шкільній практиці. Аналіз наукових праць (Л. А. Гайда [3], О. В. Караманов [4], О. О. Салата [9], І.В. Удовиченко [10] та інші) засвідчив, що проблема використання музейної педагогіки в навчанні географії порушувалась фрагментарно, здебільшого в контексті окремих аспектів музейно-педагогічної діяльності.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики використання елементів музейної педагогіки на уроках географії.

Виклад основного матеріалу. Музейна педагогіка є міждисциплінарною галуззю наукового знання, що формується на перетині педагогіки, психології, музеєзнавства та культурології. У сучасному освітньому просторі цей напрям набуває особливої актуальності як ефективний інструмент формування ціннісного ставлення до культурно-історичної спадщини та розвитку пізнавальних інтересів учнівської молоді.

Аналіз наукових досліджень свідчить про різноманітність підходів до визначення поняття «музейна педагогіка». У таблиці 1 представлені основні визначення цього поняття, запропоновані різними науковцями.

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «музейна педагогіка» у наукових дослідженнях

Автор/Автори	Визначення поняття «музейна педагогіка»
О. Караманов [4, с. 13]	Галузь педагогічної науки, сформована на основі науково-практичної діяльності та спрямована на передавання культурно-освітнього досвіду в умовах музейного середовища
Т. Белофастова [2, с. 20]	Нова галузь педагогічної науки, що має міждисциплінарний характер, перебуваючи «на перехресті» музеєзнавства, соціальної педагогіки та педагогіки дозвілля
О. Салата [9, с. 18]	Галузь науки, що вивчає історію, особливості культурної освітньої діяльності музеїв, методи дії музеїв на різні категорії відвідувачів, взаємодію музеїв з освітніми установами
Л. Гайда [3, с. 50]	Наукова дисципліна на перетині педагогіки, психології та музеєзнавства, що займається дослідженням форм і методів виховного впливу музею
І. Удовиченко [33, с. 100]	Галузь педагогічної науки, предметом якої є культурно-освітня діяльність в умовах музею, орієнтована на розвиток особистості через включення в різноманітну діяльність у рамках музейного середовища
Н. Філіпчук [11, с. 269]	Наукова дисципліна, що інтегрує музеєзнавство, педагогіку і психологію та спрямована на оптимізацію культурно-освітнього процесу

Узагальнюючи різні підходи, можна визначити музейну педагогіку як міждисциплінарну галузь наукового знання, що вивчає закономірності, принципи, методи і форми організації педагогічного процесу в умовах музейного середовища, спрямовану на трансляцію культурного досвіду, формування ціннісного ставлення до культурно-історичної спадщини та розвиток особистості через включення в музейну комунікацію.

Як зазначає О. Караманов [4, с. 50], музейна педагогіка реалізується через різні напрями педагогічної діяльності в музейному середовищі: планові тематичні екскурсії, використання музейних матеріалів як змістової складової методичного забезпечення навчально-виховного процесу, факультативну та гурткову роботу на базі музею, підготовку учнів-екскурсоводів, проведення науково-практичних семінарів, створення віртуальних музейних просторів.

О. Караманов [4, с. 50] визначає сім основних музейно-педагогічних прийомів, які допомагають активізувати взаємодію відвідувачів з музейним середовищем: прийом показу, прийом коментування, прийом руху, прийом реконструкції, прийом локалізації подій, прийом порівняння, прийом цитування.

Музейна педагогіка реалізується через різноманітні форми роботи з відвідувачами, серед яких найпоширенішими є екскурсія, музейний урок, музейна лекція, музейне свято, музейний гурток, музейна акція, музейний квест, віртуальна екскурсія.

У системі географічної освіти музейна педагогіка набуває особливого значення як засіб реалізації краєзнавчого підходу. Як зазначають О. Антонова, Р. Власенко, В. Костюк, В. Корінний [1, с. 386], використання елементів музейної педагогіки дозволяє реалізувати краєзнавчий підхід у підготовці майбутніх учителів географії, допомагає оволодіти практичними навичками роботи з основними джерелами краєзнавчих знань, навчитися організовувати і проводити краєзнавчі екскурсії, здійснювати найпростіші наукові дослідження.

Історія інтеграції музейної педагогіки у процес навчання географії відображає еволюцію як географічної освіти, так і музейної справи. Аналіз історичних джерел та наукових праць дозволив виділити кілька ключових періодів у розвитку використання елементів музейної педагогіки у навчанні географії (рис. 1).

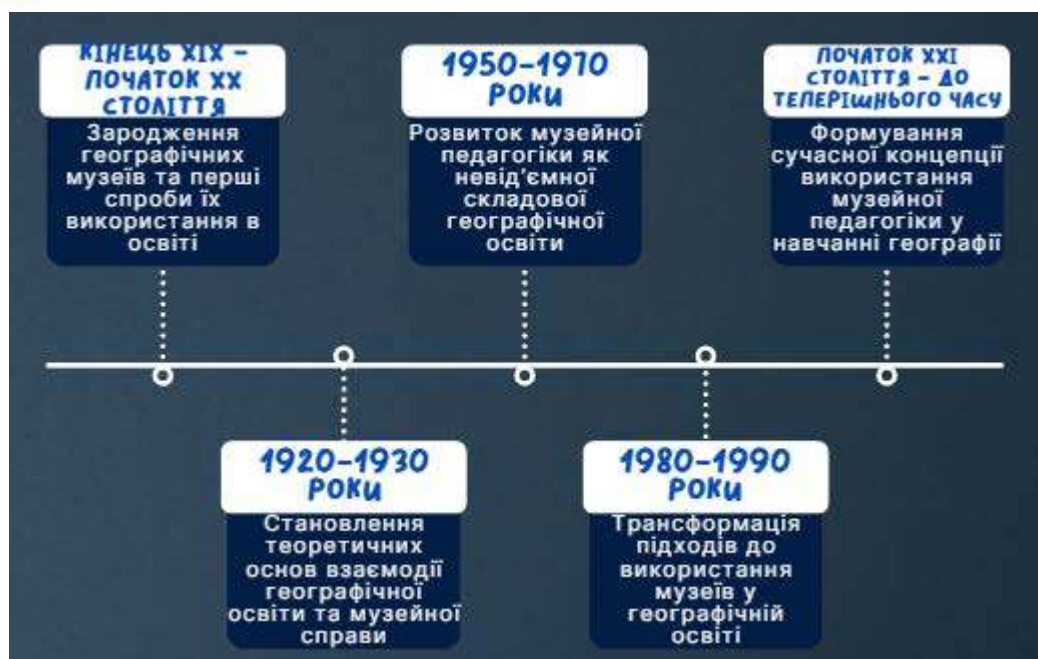

Рис. 1 Періодизація розвитку використання елементів музейної педагогіки у навчанні географії

Перший період (кінець XIX ст. – початок XX ст.): Зародження географічних музеїв та перші спроби їх використання в освіті. Цей період характеризується початковим етапом становлення музейної справи в контексті географічної освіти. Основна увага зосереджувалася на створенні та накопиченні географічних колекцій, які часто розміщувалися в кабінетах географії або природничих музеях при навчальних закладах. Експонати використовувалися переважно як наочне приладдя для ілюстрації теоретичного матеріалу на уроках географії.

Другий період (1920-1930-ті рр.): Становлення теоретичних основ взаємодії географічної освіти та музейної справи. У цей період відбувалося формування теоретичних засад використання музейних експонатів у навчанні географії. Особливо важливими були ініціативи щодо створення спеціалізованих географічних музеїв, які мали б стати центрами не лише збереження географічних артефактів, але й освітньої діяльності.

Третій період (1950-1970-ті рр.): Розвиток музейної педагогіки як невід'ємної складової географічної освіти. У цей період відбувалося поступове формування краєзнавчого підходу в географічній освіті, розширення мережі шкільних краєзнавчих музеїв та розробка методики організації краєзнавчої роботи з використанням музеїв.

Четвертий період (1980-1990-ті рр.): Трансформація підходів до використання музеїв у географічній освіті. У цей період відбулося переосмис-

лення ролі шкільного музею в освітньому процесі. У «Методиці викладання географії» Є. Й. Шиповича (1981 р.) зазначалося: «Раніше географічні кабінети за зовнішнім оформленням нагадували музеї, виставки. Тепер від такого оформлення відмовилися. Практика показала, що... учні, прийшовши на урок географії в такий кабінет, більшу увагу звертають на розглядання цих експонатів, ніж на пояснення вчителя і відповіді своїх товаришів...» [6, с. 108].

П'ятий період (початок ХХІ ст. – до теперішнього часу): Формування сучасної концепції використання музейної педагогіки у навчанні географії. Сучасний період характеризується інтеграцією музейної педагогіки у систему географічної освіти, розробкою інноваційних форм і методів музейно-педагогічної діяльності, використанням інформаційно-комунікаційних технологій та посиленням міждисциплінарного підходу.

На сучасному етапі О. В. Караманов розробив систему музейно-педагогічних прийомів, які можуть бути ефективно використані в процесі навчання географії: прийом показу, коментування, руху, реконструкції, локалізації подій, порівняння та цитування [14, с. 50]. І. А. Кудак запропонувала методику використання експонатів шкільного музею на уроках географії, яка передбачає активне залучення учнів до роботи з музейними предметами, формування дослідницьких навичок та розвиток пізнавального інтересу [7, с. 108-112].

Педагогічний потенціал музеїв у вивченні географії визначається можливостями музейного середовища сприяти формуванню географічних знань, умінь та компетентностей через безпосередню взаємодію з автентичними предметами та інформацією.

Музейні експозиції надають можливість для формування різних типів географічних знань:

1. Фактологічні знання формуються через ознайомлення з автентичними предметами, які представляють географічні об'єкти, процеси та явища. Наприклад, колекції мінералів і гірських порід у Музеї кошового і декоративного каміння дозволяють учням ознайомитися з різноманіттям мінеральних ресурсів, їх властивостями та особливостями.

2. Теоретичні знання формуються через розуміння закономірностей, принципів, теорій, які пояснюють географічні процеси та явища. Музейні експозиції, побудовані за проблемно-тематичним принципом, допомагають розкрити причинно-наслідкові зв'язки між різними компонентами природного середовища.

3. Методологічні знання формуються через ознайомлення з методами географічних досліджень, інструментами та обладнанням, які використовуються для вивчення географічних об'єктів і явищ.

Музейне середовище створює умови для розвитку різноманітних географічних умінь і навичок:

1. Картографічні вміння розвиваються через роботу з картами, планами, глобусами, які є невід'ємною частиною географічних експозицій. Учні вчаться орієнтуватися в просторі, визначати координати, масштаб, працювати з легендою карти.

2. Дослідницькі вміння формуються через залучення учнів до пошуково-дослідницької діяльності на базі музею. Як зазначає Н. Романова [8, с. 63], музейна педагогіка орієнтує на здобуття нових знань, формує пізнавальні інтереси, створює можливості для подальшої організації позакласної навчальної та виховної роботи.

3. Комунікативні вміння розвиваються через обговорення, дискусії, презентації, які організовуються в музейному просторі. Учні вчаться висловлювати свої думки, аргументувати позицію, працювати в команді.

4. Практичні вміння формуються через безпосередню взаємодію з географічними об'єктами та моделями. Наприклад, у мінералогічному музеї учні можуть визначати властивості мінералів, класифікувати гірські породи за походженням, проводити прості експерименти.

Важливим аспектом педагогічного потенціалу музеїв є їх вплив на формування ціннісних орієнтацій учнів: екологічних, патріотичних, наукових, культурних. Музейні експозиції, присвячені екологічним проблемам, допомагають здобувачам загальної середньої освіти зрозуміти наслідки негативного впливу людини на природу. Вивчення природи, історії, культури рідного краю сприяє вихованню любові до рідного краю, формуванню національної ідентичності.

Сучасні підходи до використання педагогічного потенціалу музеїв у вивченні географії передбачають застосування інноваційних форм і методів роботи, які активізують пізнавальну діяльність учнів, підвищують їхню мотивацію до навчання, сприяють формуванню ключових та предметних компетентностей.

Організація навчальних занять з географії на базі музеїв потребує ретельної підготовки та дотримання певного алгоритму дій. На рис. 3 представлений порядок організації навчальних занять з географії на базі музеїв.

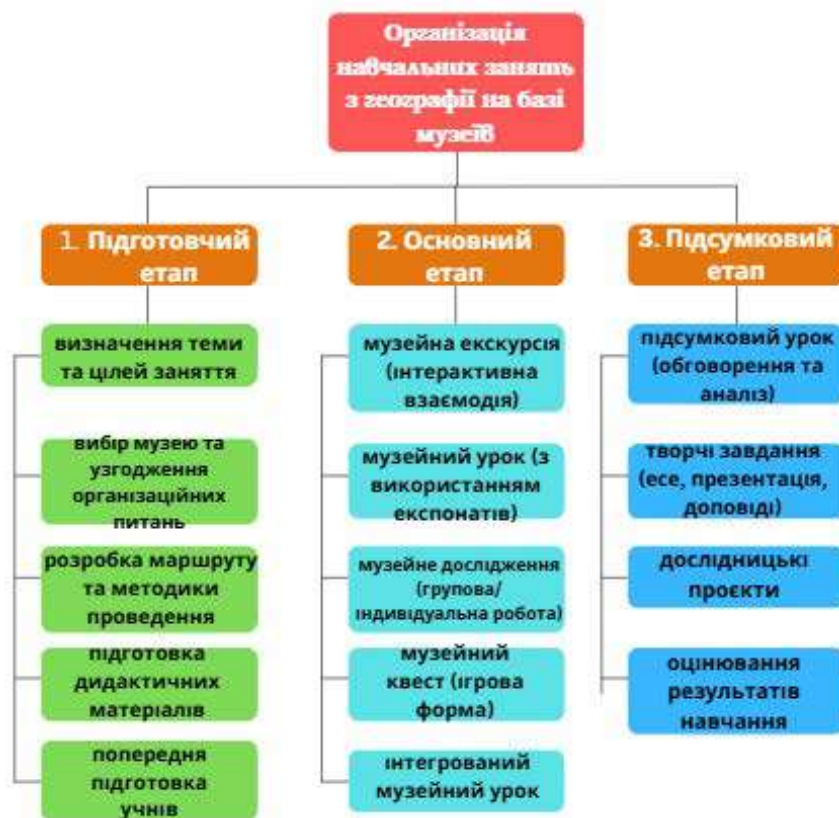

Рис. 2 Порядок організації навчальних занять з географії на базі музеїв

О. Караманов пропонує три основні етапи такої роботи [10, с. 48]:

1. Підготовчий етап

На цьому етапі вчитель здійснює:

➤ визначення теми та цілей заняття. І. Ковтун рекомендує обирати для музейних занять теми, які потребують безпосереднього контакту з реальними об'єктами та явищами [5, с. 109].

➤ вибір музею та узгодження організаційних питань. Необхідно заздалегідь відвідати музей, ознайомитися з його експозицією, узгодити з адміністрацією дату, час та умови проведення заняття.

➤ Розробку маршруту та методики проведення заняття. Маршрут визначається відповідно до навчальних цілей та особливостей експозиції.

➤ Підготовку дидактичних матеріалів. І. Ковтун наголошує на необхідності розробки спеціальних робочих листів, путівників, карток із завданнями для самостійної роботи учнів в музеї [5, с. 110].

➤ Підготовку учнів. Л. Гайда рекомендує проводити попередній урок, на якому учні ознайомлюються з темою та завданнями майбутнього

музейного заняття, отримують настанови щодо поведінки в музеї та організації своєї роботи [3, с. 53].

2. Основний етап (проведення заняття в музеї)

На цьому етапі реалізується розроблена методика заняття, яка може включати різні форми і методи роботи:

➤ музейна екскурсія – найпоширеніша форма заняття, яка передбачає огляд експозиції з поясненнями екскурсовода або вчителя;

➤ музейний урок – проводиться безпосередньо в експозиційному або лекційному залі музею з використанням музейних предметів як засобів навчання;

➤ музейне дослідження – передбачає самостійну або групову роботу учнів з вивчення музейних експонатів за спеціально розробленими завданнями.

➤ музейний квест – ігрова форма заняття, яка передбачає пошук учнями відповідей на запитання або виконання завдань із використанням музейної експозиції.

➤ інтегрований музейний урок – форма заняття, яка поєднує зміст кількох навчальних предметів (наприклад, географії та історії, географії та біології).

3. Підсумковий етап (післямузейна робота).

Цей етап є надзвичайно важливим для закріплення та систематизації знань, отриманих у музеї. Він включає:

- Проведення підсумкового уроку в класі, на якому обговорюються результати музейного заняття, аналізуються виконані завдання, формуються висновки.

- Виконання творчих завдань – написання есе, створення презентацій, підготовка доповідей на основі інформації, отриманої в музеї.

- Організацію дослідницьких проектів на базі музейних матеріалів.

- Оцінювання результатів навчання.

Музейна педагогіка відкриває широкі можливості для збагачення та поглиблення змісту шкільного курсу географії. Інтеграція музейних засобів у навчальний процес дозволяє перетворити вивчення географії з абстрактного засвоєння фактів на захопливу дослідницьку діяльність, в якій учні активно взаємодіють з природними та культурними артефактами.

Розглянемо основні напрями інтеграції музейних засобів у зміст географічної освіти:

➤ ілюстрація та конкретизація теоретичних знань. Музейні експонати (зразки мінералів і гірських порід, гербарії рослин, опудала тварин, етнографічні артефакти тощо) виступають наочним підтвердженням положень підручника, «оживляють» сухі наукові факти. Спостерігаючи реальні

об'єкти під час екскурсії чи музейного уроку, учні краще усвідомлюють зв'язок теорії з практикою, бачать прояви географічних закономірностей у конкретних природних і суспільних явищах [3];

➤ регіоналізація географічних знань. Експозиції краєзнавчих музеїв відображають природу, історію, господарство, культуру конкретного регіону. Залучення місцевого матеріалу під час вивчення географії рідного краю сприяє формуванню краєзнавчої компетентності, вихованню патріотизму та екологічної свідомості. Знайомство з природничими колекціями, зібраними на теренах рідної місцевості, спонукає учнів із більшою зацікавленістю і відповідальністю ставитися до навколишнього середовища [1];

➤ моделювання географічних об'єктів, процесів і явищ. Музейне середовище дає змогу учням у мініатюрі побачити глобальні природні та суспільні феномени. Доторкнувшись до вулканічної бомби чи скам'янілих решток давніх організмів, школярі подумки переносяться на мільйони років назад, стають свідками далеких геологічних епох [5]. Розглядаючи етнографічні артефакти, вони дізнаються про культуру, побут, заняття народів, що населяють різні куточки планети [9];

➤ проведення практичних і дослідницьких робіт на базі музейних колекцій. Музейні фонди акумулюють багатий фактичний матеріал для організації різноманітних досліджень географічного змісту. На основі музейних експонатів учні можуть підготувати науково-дослідницькі проекти в рамках МАН, реферати, презентації з геології, географії ґрунтів, біогеографії, етногеографії, історичної географії тощо [9].

Ефективність використання музейного середовища у процесі вивчення географії значною мірою залежить від якості дидактичних матеріалів, які спрямовують навчально-пізнавальну діяльність учнів, структурують їхню взаємодію з музейними експонатами та сприяють досягненню освітніх цілей. Дидактичні матеріали є важливим інструментом, що дозволяє перетворити пасивне споглядання експозиції на активний процес здобуття знань.

При розробці дидактичних матеріалів для уроків географії на основі музейних експонатів необхідно дотримуватися певних принципів, які забезпечать їхню ефективність та відповідність освітнім цілям. І. Удовиченко зазначає, що основними принципами розробки таких матеріалів є науковість, системність, доступність, диференційований підхід, зв'язок з життям та практичною діяльністю. Особливо важливою є відповідність дидактичних матеріалів віковим особливостям учнів та рівню їхньої підготовки.

Аналіз педагогічного досвіду та наукових досліджень дозволяє виділити кілька основних видів дидактичних матеріалів, які можуть бути розроблені для уроків географії на основі музейних експонатів (рис. 3):

Рис. 3 Інструменти для покращеного навчання в музеї

1. Робочі зошити є одним з найпоширеніших видів дидактичних матеріалів для музейних занять. Вони являють собою спеціально структуровані збірники завдань, які учні виконують під час відвідування музею. І. Ковтун пропонує включати до робочих зошитів такі компоненти: коротка інформація про музей та його експозицію; план-схема музею з позначенням основних розділів експозиції; завдання для роботи з окремими експонатами або тематичними розділами; місце для записів, малюнків, схем; контрольні запитання для перевірки засвоєння матеріалу; додаткові цікаві факти та інформація; глосарій географічних термінів [5, с.117].

2. Путівники відрізняються від робочих зошитів більшою інформативністю та меншою кількістю завдань. Вони допомагають учням орієнтуватися в музейному просторі, містять інформацію про найважливіші експонати та їх зв'язок з програмним матеріалом з географії.

3. Маршрутні листи та карти є компактними дидактичними матеріалами, які визначають послідовність огляду експозиції та фіксують

основні завдання для роботи з експонатами. В. Яценко рекомендує включати до маршрутних листів: схему маршруту з позначенням «зупинок» біля ключових експонатів; короткі завдання для кожної «зупинки»; орієнтовний час роботи на кожній «зупинці»; місце для записів спостережень та висновків.

4. Музейні квести є однією з найбільш ефективних форм організації пізнавальної діяльності учнів у музейному просторі. О. Караманов визначає музейний квест як дидактичну гру, яка передбачає виконання послідовних завдань на основі музейної експозиції з метою досягнення певної цілі (знаходження «скарбу», розгадування таємниці, створення цілісного образу тощо) [4].

Карта музейного квесту повинна містити:

- загальну інструкцію та правила квесту;
- послідовність завдань або підказки для їх пошуку;
- місце для записів відповідей та міркувань;
- фінальне завдання, яке узагальнює отримані знання.

5. Картки-завдання розробляються для організації детального вивчення окремих експонатів або невеликих тематичних груп експонатів. Л. Гайда рекомендує включати до карток-завдань: інформацію про експонат (назва, час створення, походження, призначення); запитання, які спрямовують спостереження учнів; завдання для аналізу, порівняння, класифікації; творчі завдання (створення малюнка, схеми, моделі); практичні завдання (вимірювання, експеримент) [3].

6. Мультимедійні дидактичні матеріали. Сучасні технології дозволяють розробляти різноманітні мультимедійні дидактичні матеріали для музейних занять: віртуальні екскурсії, інтерактивні карти експозиції, аудіогіди, презентації, навчальні відеоролики. Особливий інтерес представляють дидактичні матеріали, побудовані на основі технології доповненої реальності (AR). Вони дозволяють «оживити» статичні музейні експонати, показати процеси та явища в динаміці, продемонструвати внутрішню будову об'єктів.

З метою перевірки ефективності використання елементів музейної педагогіки було проведено педагогічний експеримент на базі ліцею №28 імені гетьмана Івана Виговського м. Житомира (2024-2025 н.р.). Експериментальна робота передбачала організацію навчальної екскурсії до Музею коштовного і декоративного каміння у смт. Хорошів Житомирської області для учнів 8-го класу у контексті вивчення теми «Мінеральні ресурси України». Експеримент реалізовувався у чотири етапи: підготовчий, формувальний, контрольний та аналітичний.

Підготовчий етап включав розробку методики проведення екскурсії та відповідних дидактичних матеріалів: робочих листів, маршрутних карт

квесту, карток-завдань, інтерактивного путівника з QR-кодами. Формувальний етап передбачав безпосереднє проведення екскурсії з інтеграцією традиційних та інтерактивних методів навчання, зокрема музейного квесту «Таємниці світу мінералів».

Результати анкетування та тестування здобувачів загальної середньої освіти після експерименту демонструють високу ефективність запропонованої методики, що відображено на рисунку 4.

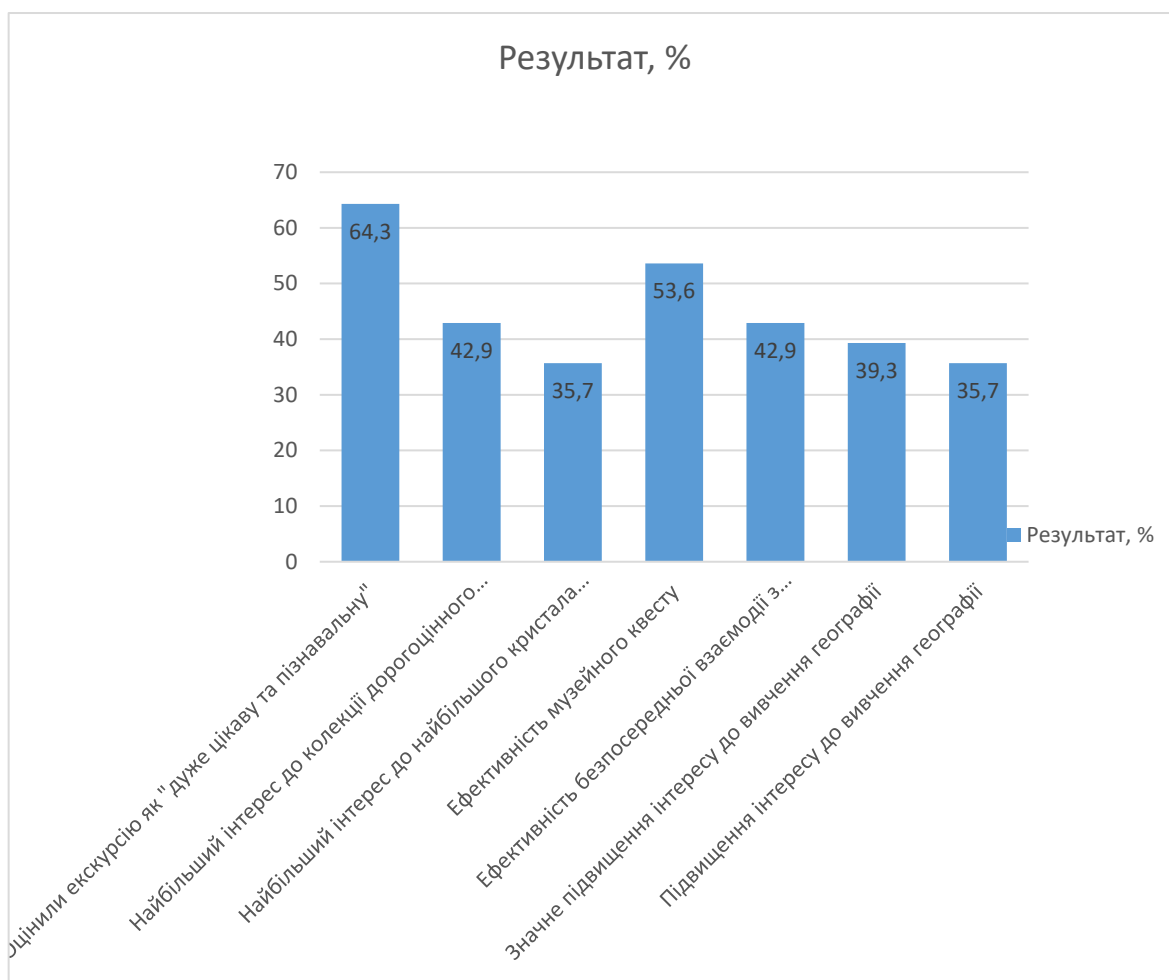

Рис. 4 Результати анкетування та тестування здобувачів загальної середньої освіти після експерименту

Встановлено, що інтеграція музейної педагогіки у процес вивчення географії не лише сприяє кращому засвоєнню знань, але й формує стійкий пізнавальний інтерес, розвиває краєзнавчу компетентність та створює міцну емоційну основу для подальшого навчання.

Висновки. На основі проведеного дослідження розроблено методичні рекомендації щодо ефективного застосування елементів музейної педагогіки у навчанні географії: включення відвідування музеїв до кален-

дарно-тематичного планування; встановлення партнерських відносин між закладами освіти та музеями; поєднання традиційних екскурсій з активними формами роботи; створення дидактичних матеріалів різного рівня складності; використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; проведення змістовної післяекскурсійної роботи.

Перспективними напрямками подальшої роботи є розробка навчально-методичних комплексів з використання музейної педагогіки у навчанні географії, створення віртуальних географічних музеїв, розробка спеціалізованих музейно-педагогічних програм для різних вікових груп здобувачів загальної середньої освіти.

Література:

1. Антонова О. Є., Власенко Р. П., Костюк В. С., Корінний В. І. Використання елементів музейної педагогіки у краєзнавчій підготовці майбутнього вчителя географії. Вісник науки та освіти. 2023. № 8. С. 375-389.
2. Белофастова Т. Ю. Педагогічні засади діяльності музею як соціальнокультурного центру : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.06 «Теорія, методика і організація культурно-просвітницької діяльності». Київ, 2003. 22 с
3. Гайда Л. А. Природничі музеї закладів освіти як форма зацікавлення учнів географією і туризмом. Освітні й наукові виміри географії та туризму : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю (м. Полтава, 17 квітня 2024 р.) / відп. ред. Є. В. Копилець. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2024. С. 204-209.
4. Караманов О. Музей — школа — університет: особливості педагогічної взаємодії в сучасному суспільстві знань. Освіта та педагогічна наука. 2013. № 4 (159). С. 44-50.
5. Ковтун І. А. Екскурсія до музею коштовного і декоративного каміння як приклад позаурочної навчальної діяльності. Музейна справа на Житомирщині: історія та сучасність : матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції (м. Житомир, 8-9 жовтня 2020 р.). Науковий збірник «Велика Волинь». Бердичів : ФОП Мельник М. В., 2020. Вип. 60. С. 113-121.
6. Копилець Є. До проблеми створення шкільного географічного музею. Музейна педагогіка в науковій освіті. 2019. С. 207-214.
7. Кудак А. І. Використання експонатів шкільного музею на уроках географії. Таврійський вісник освіти. 2016. № 2. С. 108-112.
8. Романова Н. В., Власенко Р. П. Підвищення мотивації до навчальної діяльності засобами музейної педагогіки (на прикладі Меморіально-мінералогічного музею імені В. Г. Бондарчука в Денишівському ліцеї). Освіта. Інноватика. Практика. 2023. № 11(8). С. 58-66.
9. Салата О. О. Основи музеєзнавства : навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.
10. Удовиченко І. Принципи музейної педагогіки в період переосмислення ролі музею в суспільстві. Музейна педагогіка в науковій освіті : збірник тез доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Біла Церква : Видавництво «Авторитет» ФОП Курбанова Ю. В., 2019. С. 99-102.
11. Філіпчук Н. О. Музейна педагогіка в оптимізації культурно-освітнього процесу. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2017. № 2(77). С. 266-273.

References:

1. Antonova, O. Ye., Vlasenko, R. P., Kostiuk, V. S., & Korinnyi, V. I. (2023). Vykorystannia elementiv muzeinoi pedahohiky u kraieznavchii pidhotovtsi maibutnoho vchytelia heohrafii [Using elements of museum pedagogy in local history training of future geography teachers]. *Visnyk nauky ta osvity - Bulletin of Science and Education*, 8, 375-389 [in Ukrainian].
2. Bielofastova, T. Yu. (2003). Pedahohichni zasady diialnosti muzeiu yak sotsialno-kulturnoho tsentru [Pedagogical principles of museum activity as a socio-cultural center]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
3. Haida, L. A. (2024). Pryrodnychi muzei zakladiv osvity yak forma zatsikavlennia uchniv heohrafiieiu i turyzmom [Natural museums of educational institutions as a form of engaging students in geography and tourism]. In *Osvitni y naukovy vymiry heohrafii ta turyzmu: materialy III Vseukrainskoi nauково-praktychnoi internet-konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu* (pp. 204-209). Poltava: PNPu imeni V. H. Korolenka [in Ukrainian].
4. Karamanov, O. (2013). Muzei - shkola - universytet: osoblyvosti pedahohichnoi vzaiemodii v suchasnomu suspilstvi znan [Museum - school - university: features of pedagogical interaction in the modern knowledge society]. *Osvita ta pedahohichna nauka - Education and Pedagogical Science*, 4(159), 44-50 [in Ukrainian].
5. Kovtun, I. A. (2020). Ekskursiia do muzeiu koshtovnoho i dekoratyvnoho kaminnia yak pryklad pozaurочноi navchalnoi diialnosti [Excursion to the Museum of Precious and Decorative Stones as an example of extracurricular educational activity]. In *Muzeina sprava na Zhytomyrshchyni: istoriia ta suchasnist: materialy Vseukrainskoi nauково-kraieznavchoi konferentsii* (pp. 113-121). Berdychiv: FOP Melnyk M. V. [in Ukrainian].
6. Kopylets, Ye. (2019). Do problemy stvorennia shkilnoho heohrafichnoho muzeiu [On the problem of creating a school geographical museum]. *Muzeina pedahohika v naukovi osviti - Museum Pedagogy in Scientific Education*, 207-214 [in Ukrainian].
7. Kudak, A. I. (2016). Vykorystannia eksponativ shkilnoho muzeiu na urokakh heohrafii [Using school museum exhibits in geography lessons]. *Tavriyskyi visnyk osvity - Tavria Bulletin of Education*, 2, 108-112 [in Ukrainian].
8. Romanova, N. V., & Vlasenko, R. P. (2023). Pidvysychennia motyvatsii do navchalnoi diialnosti zasobamy muzeinoi pedahohiky (na prykladi Memorialno-mineralohichnoho muzeiu imeni V. H. Bondarchuka v Denyshivskomu litsei) [Increasing motivation for educational activities through museum pedagogy (on the example of the V.H. Bondarchuk Memorial Mineralogical Museum in Denyshe Lyceum)]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka - Education. Innovation. Practice*, 11(8), 58-66 [in Ukrainian].
9. Salata, O. O. (2015). *Osnovy muzeieznavstva: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Fundamentals of museum studies: educational and methodological manual]. Vinnytsia: TOV "Nilan-LTD" [in Ukrainian].
10. Udovychenko, I. (2019). Pryntsypy muzeinoi pedahohiky v period pereosmyslennia roli muzeiu v suspilstvi [Principles of museum pedagogy in the period of rethinking the role of the museum in society]. In *Muzeina pedahohika v naukovi osviti: zbirnyk tez dopovidei uchastnykiv I Vseukrainskoi nauково-praktychnoi konferentsii* (pp. 99-102). Bila Tserkva: Vydavnytstvo "Avtorytet" FOP Kurbanova Yu. V. [in Ukrainian].
11. Filipchuk, N. O. (2017). Muzeina pedahohika v optymizatsii kulturno-osvitnoho protsesu [Museum pedagogy in the optimization of the cultural and educational process]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka - Spirituality of Personality: Methodology, Theory and Practice*, 2(77), 266-273 [in Ukrainian].